

*Проф. др Радован Д. Вукадиновић
Правни факултет, Крагујевац
Директор Центра за право ЕУ*

Територијални домашај примене Конвенције Уједињених нација о уговорима о међународној продаји

Резиме

Циљ усвајања конвенција, као средстава за унификацију права, је њихова примена на што је могућем већем простору и на што је могуће једнообразнији начин. Ошуда се у самим конвенцијама област њихове примене дефинише широко, док се једнообразност постиже прописивањем јединствених правила за њихово тумачење и формирањем посебних тела за праћење примене. Конвенција УН о међународној продаји робе у том смислу не представља изузетак, али има посебан значај због теоријске и практичне важности питања која су њоме регулисана. У раду је анализирано само једно од тих питања које се односи на географски домашај Конвенције. У том смислу су у раду интерпретиране одговарајуће одредбе Конвенције и изнеи преглед ставова у правној теорији и судској и арбитражној пракси. Из коришћеног материјала се може закључити да је Конвенција на довољно широк начин дефинисала област своје примене и да у је такво одређење подржано и од правне теорије и од праксе. Доказ тога је да је 70 држава већ ратификовало Конвенцију и да у овом моменту Конвенција представља један од најсавременијих примера међународне кодификације и солидну основу на коју се стварања универзалног свеског права трговаца.

Кључне речи: *уговор о међународној продаји робе, продаја робе, Бечка конвенција о продаји, примена Конвенције, територијална примена, државе уговорнице, општи услов, алтернативни услови.*

Увод

Несметан промет робе и услуга између држава, чија је укупност обухваћена појмом међународне трговине, претпоставља постојање или једнообразних (универзалних) правила или усклађених (хармонизованих) националних правила, између којих постоје подношљиве разлике. Отуда су, пре свега, под притиском трговаца и раније чињени напори да се оваква правила изграде као свеобухватно и јединствено право трговаца (*lex mercatoria*), или само у оном обиму у коме су регулисани послови међународне продаје. О томе сведоче и разлицити покушаји унификације права трговаца почев од средњег века до савремених дана.¹⁾ Резултати ових напора су средњевековно *lex mercatoria* и све већи корпус савременог међународног права трговаца садржано у различитим изворима и покушајима да се донесе јединствени светски трговински законик.²⁾ Стога је већ средном прошлог века са правом констатовано да се питање унификације више и не поставља, већ само њених метода.³⁾ Управо због коришћених метода, између резултата унификације и хармонизације постоје значајне разлике како у домашају, тако и у једнообразности у њиховој примени. Предмет овог рада је ограничен на један од виталних елемената савременог *lex mercatoria* - Конвенцију УН о уговорима о међународној продаји робе (у даљем тексту: Бечка конвенција или Конвенција), као најзначајнијем извору права униформног регулисања међународне продаје⁴⁾ и то само на географску област или територијални домашај њене примене.

Област примене Бечке конвенције је регулисана одредбама чланова 1. до 6. Конвенције и може се анализирати са становишта предмета и субјеката (*ratione materiae* и *ratione personae*),⁵⁾ а може им се додати и временски аспект или домашај примене.⁶⁾ Према предмету (*ratione materiae*) Конвенција се примењује на уговоре о продаји робе, док се у односу на лица или субјекте (*ratione personae*) примењује на уговоре са међународним елементом или на међународне уговоре о продаји робе. Отуда је за прецизно одређивање области или домашаја примене Конвенције

1. О овоме детаљније у Р. Вукадиновић, *Међународно пословно право*, општи део, Крагујевац, 2005. стр. 46-49.
2. M. Bonell, Do We Need a Global Commercial Code? *Dickinson Law Review*, 106 (2001) 1, стр. 87-100.
3. R. David, The Methods of Unification, 16 *American Journal of Comparative Law* (1968) 13-27, стр. 14.
4. Према подацима UNCITRAL-а, Конвенцију је до 2007. године ратификовало 70 држава и сматра се једним од најуспешнијих примера међународне "кодификације". Од држава ЕУ Конвенцију нису ратификовале Енглеска и Португалија. Попис држава које су ратификовале Конвенцију и у којима се Конвенција примењује видети на web страни UNCITRAL: http://www.uncitral.org/uncitral/en/uncitral_texts/sale_goods/1980CISG_status.html
5. Вид. између осталих Ј. Перовић, *Бићина привреда уговора – Међународна продаја робе*, Београд, 2004, стр. 32.
6. Вид. В. Borisova, Geographic sphere of application of the United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods, *Pace essay*, доступан на web адреси: <http://cisgw3.law.pace.edu/cisg/biblio/borisova.html>

је, потребно одредити шта се подразумева под појмом "продаја робе" и кад се сматра да је таква продаја међународног карактера, тј. да је "међународна". Од помених два елемента у раду ће бити речи само о другом елементу.

Међународни карактер уговора као општи услов

Домашај примене Конвенције је у територијалном смислу одређен условом да уговори морају бити "међународни." У избору између субјективних и објективних критеријума, редактори Конвенције су, након различитих ставова и предлога који су у том смислу чињени, прихватили субјективни критеријум за одређивање овог појма. Према субјективном критеријуму међународни уговори су дефинисани као уговори закључени између страна које имају своја места пословања на територијама различитих држава, ако су то:

а) државе уговорнице; или

б) ако правила међународног приватног права упућују на примену права једне државе уговорнице.

У Конвенцији је као општи критеријум на основу кога се уговор одређује као међународни, прихваћено место пословања које може, али и не мора бити исто као седиште уговорних страна.

За разлику од Хашких једнообразних закона о уговорима о међународној продаји телесних покретних ствари (у даљем тексту Хашки закон) у којима је "међународност" неког уговора квалификована на основу кумулативно испуњених субјективних и објективних услова, примена Бечке конвенције је заснована само на субјективном критеријуму који је везан за место пословања уговорних страна.⁷⁾ У Хашким законима су, поред места пословања, која су морала бити у различитим државама (субјективни критеријум), узимана у обзир и места где су учињене понуда или прихват понуде, као и чињеница да ли роба као предмет уговора прелази са територије једне на територију друге државе уговорнице (објективни критеријуми). Заправо, поред општег услова, Хашким законом је тражено да се "пређе граница": било приликом закључивања уговора, тиме што би, на пример, радње које чине понуду и прихват понуде биле учињене на територијама различитих држава, било приликом његовог извршења, тако што би роба прелазила са територије једне на територију друге државе.⁸⁾ С обзиром да је овакво решење у теорији било критиковано, већ је у току припреме Бечке конвенције одлучено да ће се међународни карактер уговора одређивати само на основу места пословања уговорних страна. То је непосредно образлагано чињеницом да код уговора о продаји по *ФОВ* или *Ex works* условима, за продавца није од значаја чињеница да ли роба прелази или не прелази границу, нити он мора знати за то.⁹⁾ Прихватање субјективног

7. F. Ferrari, *The Sphere of Application of the Vienna Sales Convention*, Kluwer, Boston, Hague, London, 1995; стр. 8. Б. Борисова, *н. део*, под IV 2(б).

8. P. Schlechtriem, *Uniform Sales Law - The UN Convention on Contracts for the International Sale of Goods*, Vienna, 1986, стр. 27.

критеријума практично значи да ће се Конвенција примењивати и на уговоре који су закључени и који се извршавају у једној истој држави, ако стране имају своја места пословања у различитим државама, па чак и ако то нису државе уговорнице.¹⁰⁾ Међутим, за разлику од "универзалног приступа"¹¹⁾ који је био прихваћен у Хашком закона, у Бечкој конвенцији је овакав "империјалистички захтев"¹²⁾ само делимично одбачен, тако што је место пословања уговорних страна као основни критеријум коригован у два смера. Прво, захтевом да различита места пословања морају бити позната странама пре закључивања уговора и, друго, постављањем два алтернативна услова од којих бар један мора бити испуњен заједно са општим условом. Тако је захтев да се места пословања уговорних страна налазе на територијама различитих држава прихваћен као општи или нужни, али не и као довољни услов.¹³⁾

Место пословања уговорних страна

Конвенцијом се од уговорних стране захтева да имају своја места пословања, а у недостатку места пословања, редовна боравишта, на територијама различитих држава. При томе је за "међународни карактер" једног уговора од значаја место пословања које су уговорне стране имале у моменту закључења уговора, без обзира на евентуалне касније промене. Исто тако, место пословања мора бити познато уговорним странама. У супротном, чињеница да уговорне стране имају своја места пословања у разним државама се неће узети у обзир ако то не произилази из уговора или ранијег пословања између страна, или из обавештења које су оне дале у било које време пре или за време закључења уговора.

Конвенцијом, ни другим међународним извором, међутим, није одређено шта се подразумева под местом пословања или боравиштем (*niederlassung, etablissement, vestigingsplaats, place of business*), нити су одређени критеријуми на основу којих се то може одредити. Иако су у том погледу приликом усвајања Конвенције постајали различити предлози,¹⁴⁾ није постигнут потребни консензус, па се не мо-

9. Вид. P. Schlechtriem and I. Schwenzer, *Commentary on the UN Convention on the International Sale of Goods* (CISG), Oxford, 2005, стр. 24, коментар уз члан 1, марг. број 3.
10. P. Schlechtriem, *Uniform Sales Law - The UN Convention on Contracts for the International Sale of Goods*, Vienna, 1986, стр. 27.
11. P. Winship, *The Scope of Vienna Convention on International Sales Contracts*, у: Galston & Smit (ed), *The United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods*, Mattheh Bender, 1984, стр. 1-17.
12. P. Schlechtriem, *Requirements of Application and Spere of Application of te CISG*, *Victoria University of Welinton Law Review*, 4/2005, 781, стр. 781.
13. J. Lookofsky, *The 1980 United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods*, у: J. Herbots editor / R. Blanpain (general editor), *International Encyclopedia of Laws - Contracts*, Suppl. 29 (December 2000) 1-192, стр. 33.
14. Приликом усвајања Бечке конвенције аргентинска и белгијска делегација су предлагале да се под седиштем разуме "стално место у коме је извршен уговор у потпуности (или његов део) и које има аутономно овлашћење да води преговоре и да закључи уговор." *Исџо*, стр. 9.

же говорити о јединственом и апстрактном појму места пословања, већ се у његовом тумачењу мора поћи од "уобичајене праксе у међународном праву"¹⁵⁾ која под овим појмом у општем смислу подразумева "focus (центар) пословне активности која настаје од спољно диригованог учешћа у трговачким пословима."¹⁶⁾ Реч је о месту у коме се пословна активност *de facto* обавља на трајнијој и стабилној основи и са одређеним степеном самосталности.¹⁷⁾ Оно се може, али и не мора поклапати са регистрованим или административним седиштем, већ може бити и у другом месту где се налазе филијале, агенције или сталне пословне јединице. Овакво аутономно значење "места пословања" које није изједначено нити ограничено само на појам седишта у традиционалном смислу (као месту оснивања или регистровања) може у пракси изазвати одређене тешкоће и неразумевања. Ово ће посебно бити у случајевима када се уговор закључује преко агената.

Тако, на пример, једна ситуација постоји када агент који послује у једној држави уговорници закључи уговор са другом страном из исте државе не откривајући да то ради за принципала из треће државе. Пошто у овом случају једна страна није знала за то, Конвенција се неће применити на такав уговор јер се он сматра уговором о унутрашњој продаји. Ситуација ће бити другачија ако је иста страна знала за међународни карактер уговора, па чак и ако су постојале само индиције да се место пословања друге стране налази у другој држави. Такве индиције се могу извући из претходних уговора, ако су постојали, или из кореспонденције која је претходила закључивању конкретног уговора. Елеменат иностраности може бити познат или се о њему може закључити из ранијег послованај страна или из информација које је друга страна открила.¹⁸⁾ Тако, на пример, агент из државе уговорнице Б може обавестити продавца из државе уговорнице А да је овлашћен да закључи уговор у име свог принципала (купца), али не откривајући да принципал има место пословања у држави Ц која није уговорница. Пошто продавац као једна уговорна страна у моменту закључивања уговора није знао да агент наступа за принципала (купца) из државе неговорнице, требало би сматрати да је испуњен општи услов и да се места пословања уговорни страна налазе у различитим државама и да је испуњен први од алтернативних услова: да су у питању државе уговорнице.

15. Mertens/Rehbinder, *Internationales Kaufrecht*, sec. 1/2, no. 28.

16. Исић, М. Драшкић и М. Станивуковић. *Уговорно право међународне трговине*, Београд, 2005, стр. 137-140.

17. Oberlandesgericht Stuttgart, Germany, 28 February 2000, *Internationales Handelsrecht*, 2001, 66; Trib. Rimini, Italy, 26 November 2002, *Giurisprudenza Italiana*, 2003, 896. За сличну дефиницију вид. и CLOUT case No. 106 [Oberster Gerichtshof, Austria, 10 November 1994]; за судску одлуку у којој се наводи да појам "места пословања" из Конвенције Amtsgericht Duisburg, Germany, 13 April 2000, на интернет адреси: <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/text/000413g1german.html>. За теорију вид. Е. Жауме и: Bianca & Bonell, *Commentary on the International Sales Law*, the 1980 Vienna Sales Convention, Giuffrè - Milan, 1987, стр. 30; F. Ferrari, The Relationship Between International Uniform Contract Law Conventions, 22 *Journal of Law and Commerce* (Spring 2003) 57-75, стр. 69; М. Драшкић и М. Станивуковић, *н. дело*, стр. 139, мар. бр. 11.20.;

18. P. Schlechtriem and I. Schwenzer, *н. дело*, стр. 39. Исти аутори наводе да о овом питању постоје и другачија мишљења.

Чак се, и када је продавац знао да је купац из државе неуговорнице, може сматрати да су места пословања у различитим државама уговорницама ако агент докаже да је имао довољно овлашћења за наступање према трећим лицима која се сматрају потребним за место пословања. Ако, пак, страна преко које је закључен уговор не докаже да је поседовала потребну правну самосталност и значајан степен економске самосталности,¹⁹⁾ сматраће се да је уговор закључен са приципалом, а као релевантно место пословања ће се узети његово место.²⁰⁾ Међутим, под местом пословања се не може разумети место у коме је страна кратко боравила ради вођења преговора, чак и да је у том месту закључила уговор, као што је на пример хотел. Иако се место пословања не мора поклапати са местом регистрације или главне управе, оно мора бити место у коме страна на трајнијој основи може да обавља предузетничку делатност. У супротном, ако би се као место пословања третирао и напред поменути хотел, онда би продавац у случају испоруке робе која се не превози према одредбама члана 31. ц. Конвенције, морао ставити робу на располагање у хотелу, што свакако није била намера састављача Конвенције.²¹⁾ Иако овако аутентично тумачење појма "места пословања" може на први поглед изгледати "необично", њиме се једино може објаснити постојање више "седишта" једног предузећа. Међутим, прихватањем да стране у уговору могу имати више места пословања, отворен је други проблем, како установити оно место које је правно релевантно: да ли је то седиште органа управљања или неко од места у коме се на трајнијој основи обавља предузетничка делатност. У пракси ово питање долази до изражаја само у ситуацијама када једна страна закључи уговор изван свог класичног седишта и то образложи постојањем више места пословања. Само у том случају се поставља питање да ли се као релевантно место узима место класичног седишта или место у коме су извршене радње закључивања уговора.

Конвенција је ово питање регулисала одредбама члана 10, према којима се, у случају да једна уговорна страна има *више места пословања*, у обзир узима место пословања које има *најтешињу везу*²²⁾ са уговором и његовим извршењем, имајући у виду околности које су биле познате уговорним странама или које су стране имале у виду у било које време пре или у тренутку закључења уговора. Као место пословања које има најтешињу везу са уговором у обзир долази или место које је најтеши-

19. Re Mecadox, Case VIII ZR 43/81, пресуда Bundesgerichtshof, од 2. јуна 1982, објављена у *European Commercial Cases*, (1983), стр. 18.

20. Вид. у том смислу одлуку француског суда CA Paris J.D. 24410, од 24. 04. 1992, потврђену од касационог суда C. de Cass. (Sustr. Ct), од 4. 01. 1995. у коме је закључен уговор између француског купца и немачког продавца преко немачке пословнице у Француској. У спору насталом због одбијања испоруке робе, немачки продавац је тврдио да се не може применити Бечка конвенција јер је уговор закључен између страна које имају места пословања у истој држави (Француској). Суд је такав навод одбио са образложењем да немачка пословница у Француској пореко које је закључен уговор није имала потребну правну самосталност, па се уговор сматра закљученим између немачког и француског предузећа. Вид. Honnold, *н. дело*, стр. 33.

21. Вид. J. Honnold, *Uniform Law for International Sales under the 1980 United Nations Convention*, 1999, стр. 32.

ње везано за закључење, или место најтешње повезано са извршењем уговора. У пракси, међутим, неће увек бити лако одредити место које има најтешњу везу, посебно у случајевима кад је уговор закључен у једном месту, а извршење је предвиђено у другом. У таквим случајевима су прихваћена следећа правила. Ако у моменту закључивања уговора купцу није познато да се место извршења разликује од места где је уговор закључен, као седиште ће се узети место које је најтешње повезано са закључењем уговора.

У случају кад једна уговорна страна има више седишта, а купцу је познато да ће уговор бити извршен у различитом седишту од оног у коме је уговор закључен, као релевантно седиште узима се оно које је најтешње повезано са местом извршења.

Као што је већ речено, Конвенцијом је предвиђено да ће се чињеница да стране имају своја седишта у разним државама узети у обзир само ако то произилази из уговора или ранијег пословања између страна, или из обавештења које су оне дале у било које време пре или за време закључења уговора. Другачије речено, уговорним странама мора бити познато да се седиште њихових партнера налази у другој држави уговорници, чиме се објективни критеријум места пословања субјективизује, што може сузити домашај примене Конвенције.

Ово питање је од посебног практичног значаја код уговора које закључују заступници страних фирми са домаћим предузећима. Ако се такви уговори према домаћем праву третирају као уговори непосредно закључени са принципалом, а страни је било познато да агент наступа у име и за рачун принципала (заступник), или у своје име а за рачун принципала (комисионар) који се налази у другој држави уговорници, Бечка конвенција ће се применити и на ове уговоре.²³⁾ То практично значи да ће се као међународни уговори сматрати и уговори које закључе уговорне стране које имају места пословања у истој држави али се извршавају у иностранству. Овде се као релевантно место пословања не узима место у коме је закључен уговор, јер се оно налази у истој држави уговорници па није испуњен општи услов, већ се место пословања везује за неку другу чињеницу којој се даје карактер најтешње везе: на пример место извршења уговора ако се оно налази у другој држави. На такве уговоре о продаји се према правилима међународног приватног права примењује Бечка конвенција и потребно их је разликовати од "уговора о продаји робе са елементом иностраности" у смислу национално система међународно приватног права.²⁴⁾ Ако су, пак у питању уговори са тзв. неоткривеним

22. Критеријуму најтешње везе конкурисало је "главно седиште". Ако, пак, једна страна нема седиште, узмеће се у обзир њено боравиште. За уторе који су се залагали за овај критеријум вид. Fettagi, н. дело, стр. 10-11, и напомена 135. Аутор наводи да је одлучујући значај имала пресуда Немачког врховног суда (BGH) од 2. јуна 1982. године, 1982, *Praxis des Internationalen Privat-und Verfahrensrechts* 228 (1983).

23. Вид. Ј. Перовић, н. дело, стр. 46..

24. М. Драшкић и М. Станивуковић, н. дело, стр. 139, мар. бр. 11.16.

принципалом, а друга страна није знала за њих, на такве уговоре се не примењује Бечка конвенција.

Трговачки карактер посла није од значаја

За примену Конвенције није од значаја да ли се посао међународне продаје према унутрашњем националном праву квалификује као "грађански" или као "трговачки", односно да ли је уговор комерцијалног или приватног карактера.²⁵⁾ Према већини националних права у којима је позната, ова подела је изведена или према својству субјеката: да ли су у питању лица којима је признато својство трговца или су у питању обични грађани којима то својство није признато, или према објективној садржини самог посла.²⁶⁾ То практично значи да се Конвенција примењује и на послове између физичких лица грађана држава уговорница, ако су испуњени остали услови. Овакав закључак се изводи из формулације члана 10(3). према коме ће се у случају страна које немају место пословања или седиште узети у обзир њихово редовно боравиште. Једино ограничење које је одредбама члана 2(а) Конвенције за ове послове постављено не односи се на својство уговорних страна, већ на намену робе.

Значење алтернативних услова

За примену Конвенције потребно је не само да уговорне стране имају своја места пословања на територијама различитих држава, него и да буде испуњен један од два следећа алтернативна услова:

а) да су у питању државе уговорнице, или да

б) правила међународног приватног права упућују на примену права неке од држава уговорница.

Као што је напред речено, у Конвенцију су, за разлику од универзалног приступа који је био приваћен у Хашким законима, уведени алтернативни услови са циљем да ограниче примену Конвенције само на оне међународне уговоре који имају "значајну" везу са државом уговорницом.²⁷⁾

Наведени алтернативни услови важе и код закључивања и код испуњења уговора. Кад је реч о примени правила Конвенције на закључивање уговора (део II),

25. P. Schlechtriem, *Uniform ...*, н. дело, стр. 27. Bundesgerichtshof, Germany, 31 October 2001, *Internationales Handelsrecht*, 2002; 16 Супротно В. Стојиљковић, *Међународно привредно право*, Београд, 2001, стр. 100.

26. Подела на грађанске и трговинске уговоре или уговоре у привреди позната је у неким националним правима, а значајна по томе што се на њих примењују различити прописи. И домаћи Закон о облигационим односима прави ову разлику. Подела је, међутим, све више превазиђена у мери у којој долази до прожимања ових послова, односно до "комерцијализације" грађанског и "цивилизације" трговинског права. Вид. В. Kozolchik, *The Commercialization of Civil Law and the Civilization of Commercial Law*, 40 *La. L. Rev.* 3 (1979).

27. P. Winship, н. дело, стр. 1-25.

предлог за закључење уговора мора бити учињен на дан или после ступања на снагу Конвенције у односу на државе уговорнице.²⁸⁾ Иста правила важе и за примену трећег дела Конвенције, који се односи на права и обавезе купца и продавца.

Значење првог алтернативног услова - појам "државе уговорнице"

Овај услов је јасан и у извесној мери ограничава чист субјективни приступ код дефинисања појма међународног уговора прописивањем да државе у којима се налазе седишта уговорних страна морају бити не само различите, већ да то морају бити "државе уговорнице". Под државама уговорницама се сматрају државе које су ратификовале, прихватиле или одобриле Конвенцију, или су јој приступиле. Да би се државе у којима се налазе места пословања уговорних страна сматрале "државама уговорницама", потребно да је у њима Конвенција ступила на снагу најкасније до момента закључења уговора. Међутим, државама уговорницама је дозвољено да ставе различите врсте резерви²⁹⁾ на примену другог или трећег дела Конвенције и да тако својом вољом ограниче географски домашај примене Конвенције.

На уговоре који су закључени између уговорних страна чија се места пословања налазе на територијама "држава уговорница", Конвенција ће се директно применити без обзира што би правила међународног приватног права могла упућивати на примену права треће државе и без обзира где се уговор испуњава: на територији државе уговорнице или неговорнице. У случајевима када је место испуњења уговора у држави продавца, то значи да роба као предмет уговора не мора да пређе границу.

Значење другог алтернативног услова

Према другом алтернативном услову, за примену Конвенција није од значаја да ли се места пословања налазе у државама уговорницама или трећим државама, ако правила међународног приватног права упућују на примену права неке државе уговорнице. Подразумева се да се места пословања налазе у различитим државама. При томе није од значаја да ли је само једна од њих држава уговорница или то није ниједна од њих. Ово ће бити случај када уговор закључују предузећа из Велике Британије и Јапана, при чему ниједна од ових држава није ратификовала Конвенцију, или у случају уговора између домаћих предузећа и јапанских или енглеских предузећа, у којима само домаћа страна има место пословања на територији државе уговорнице. Како на овај начин правила међународног приватног права на

28. Чл. 100. Конвенције. Вид. Enderlein, F. и др., *Internationale s Kaufrecht: Kaufrechtskonvention. Verjährungskonvention. Vertretungskonvention. Rechtsanwendungskonvention*, Freiburg, Berlin, 1991. стр. 300.

29. Вид. чланове 92 (општа резерва), 93 (резерве у погледу територијалних јединица) и 94 (резерве држава које су у тзв. правној унији).

индиректан или посредан начин омогућавају примену Конвенције, говори се о индиректној или посредној примени Конвенције.

Право државе уговорнице могу изабрати саме стране у уговору или, у одсутству таквог избора, на његову примену могу упућивати правила меродавног међународног приватног права. У првом случају ће Конвенција бити примењена као изабрано право у складу са прихваћеним начелом аутономије воље и поштовањем аутономије код избора меродавног права. Ако уговорне стране нису изабрале меродавно право, потребно је да на право државе уговорнице упућују правила међународног приватног права надлежног суда или арбитраже. При томе није од значаја да ли о томе расправља суд неке државе уговорнице или суд треће државе.³⁰⁾ Једино је од значаја да *lex fori* упућује на примену права државе уговорнице као права које има најтешњу везу са уговором. Под правом које има најтешњу везу са закљученим уговором се подразумева право карактеристичне престације које мора бити у некој од држава уговорница. У практичној примени оваквог правила могу настати одређене дилеме у погледу значења "права државе уговорнице". У материјалном смислу се под правом државе уговорнице подразумевају материјална правила, а не и правила међународног приватног права.³¹⁾ Међутим, и даље је потребно одредити да ли се под овим правилима сматрају правила Конвенције или правила садржана у њеним унутрашњим прописима: грађанским или трговачким законима. У претежном делу правне теорије, као и у пракси судова и арбитража под овим се подразумевају одредбе Конвенције којима се даје предност у односу на унутрашња правила грађанског или трговачког права.³²⁾ Ова предност се образлаже материјалном садржином правила Бечке конвенције чијом се применом директно решава спорно питање, док примена правила међународног приватног права подразумевају двостепени приступ: утврђивање меродавног права и његову примену.³³⁾ Ово практично значи да ће се Конвенција примењивати на уговоре о продаји у којима продавац има место пословања у једној држави уговорници, без обзира на седиште купца.³⁴⁾ Ово због тога што ће судови у таквим случајевима примењивати право које је у најтешњој вези са уговором, а то је према Европској конвенцији о праву које се примењује на уговорне обавезе из 1980. године, право карактеристичног извршења које се састоји у испоруци робе, односно право се-

30. P. Schlechteriem, *Uniform Sales Law, The UN-Convention on Contracts for the International Sale of Goods*, Vienna, 1986, стр. 24. н. 45.

31. Вид. Official Records of the United Nations Conference.

32. Постоје, међутим, и другачије одлуке, као што је одлука Tribunale di Monza, March 29, 1993, reprinted in *Foro Italiano* 916 и даље. (1994), преведена на енглески у: 15 *J.L. & COM.* (1995) <<http://cisgw3.law.pace.edu/cases/930114i3.html>>. Критику ове одлуке вид. код F. Ferrari, *Diritto uniforme della vendita internazionale: questioni di applicabilità e diritto internazionale privato*, *Rivista di diritto civile* [669-685 (1995)] [превод у: 15 *J.L. & COM.* 159-174 (1995)].

33. Вид. CLOUT случај бр. 378 [Tribunale di Vigevano, Italy, 12 July 2000]; Trib. Rimini, Italy, 26 November 2002, *Giurisprudenza Italiana*, 2003, 896 и даље. Наведено према UNCITRAL Digest of case law on the United Nations Convention on International Sale of Goods, <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/V04/547/19/PDF/V0454719.pdf?OpenElement>

дишта продавца.³⁵⁾ Под правом државе продавца ће се подразумевати Конвенција као право државе уговорнице, осим ако продавчева држава није ставила резерву на њену примену. Овакво ширење домашаја примене Конвенције било је нарочито критиковано од стране бивших социјалистичких држава. Стога је у коначном тексту државама остављено право да се приликом ратификације, прихватања, одобравања или приступања Конвенцији изјасне да се не сматрају обавезним да примењују овај други алтернативни услов.³⁶⁾

У теорији су, међутим, мишљења подељена шта се сматра под меродавним правом у случају када правила међународног приватног права упућују на право државе уговорнице која је ставила поменути резерву на примену члана 1(1)(б) Конвенције. Разлике у мишљењима су последица квалификације алтернативног услова

34. Потврду оваког става вид. у бројним судским одлукама, као што наводи В. Borisova: - OLG Köln, October 16, 1992, у: *Recht der Internationalen Wirtschaft* 143, 144 (1993) <<http://cisgw3.law.pace.edu/cases/921016g1.html>>; OLG Frankfurt a.M., September 17, 1991, објављена у: *Recht der Internationalen Wirtschaft* 950, 951 (1991) <<http://cisgw3.law.pace.edu/cases/910917g1.html>>; - LG Frankfurt, September 16, 1991, *Recht der Internationalen Wirtschaft* 952, 953 (1991) <<http://cisgw3.law.pace.edu/cases/910916g1.html>>; - LG Hamburg, September 26, 1990, у: *Praxis des Internationalen Privat- und Verfahrensrechts* 400, 401 (1991) <<http://cisgw3.law.pace.edu/cases/900926g1.html>>; - LG Aachen, April 3, 1990, у: *Recht der Internationalen Wirtschaft* 491, 492 (1990) <<http://cisgw3.law.pace.edu/cases/900403g1.html>>; - OLG München, March 2, 1994, у: *Neue Juristische Wochenschrift Rechtsprechungs Report* 1075, 1076 (1994) <<http://cisgw3.law.pace.edu/cases/940302g1.html>>; - OLG Düsseldorf, February 10, 1994, у: *Recht der Internationalen Wirtschaft* 53, 54 (1995) <<http://cisgw3.law.pace.edu/cases/940210g1.html>>; - KG Berlin, January 24, 1994, у: *Recht der Internationalen Wirtschaft* 683, 683 (1994) <<http://cisgw3.law.pace.edu/cases/940124g1.html>>; - OLG Karlsruhe, November 20, 1992, у: *Neue Juristische Wochenschrift Rechtsprechungs Report* 1316, 1316 (1993) <<http://cisgw3.law.pace.edu/cases/921120g1.html>>; - OLG Köln, October 2, 1992, у: *Recht der Internationalen Wirtschaft* 1021, 1024 (1992) <<http://cisgw3.law.pace.edu/cases/921002g1.html>>; - OLG Frankfurt, June 13, 1991, у: *Neue Juristische Wochenschrift* 3102, 3102 (1991) <<http://cisgw3.law.pace.edu/cases/910613g1.html>>; - AG Oldenburg i.H., April 24, 1990, ponovljeno у: *Praxis des Internationalen Privat- und Verfahrensrechts* 336, 337 (1991) <<http://cisgw3.law.pace.edu/cases/900424g1.html>>; - LG Stuttgart, August 31, 1989, поновљено у: *Praxis des Internationalen Privat- und Verfahrensrechts* 317, 317 (1990) <<http://cisgw3.law.pace.edu/cases/890831g1.html>>.

Арбитражне одлуке: Arbitral Tribunal ICC, No. 7197, поновљено у: *Journal du Droit International*, 1028, 1030 (1993) <<http://cisgw3.law.pace.edu/cases/927197i1.html>>.

Критику вид. код: В. Audit, L'application en France de la Convention de Rome sur la loi applicable aux obligations contractuelles, у: *La Convenzione di Roma Sulla Legge Applicabile Alle Obbligazioni Contrattuali* 41, 43 (Verona 1994); Th.M. de Boer, Een Hollandse kijk op het EEG-Overeenkomstenverdrag: het Balenspers-arrest, 42 *ARS AEQUI* 207, 210 (1993). Наведено према Б. Борисова, *н. дело*, напомене бр. 81-83.

35. F. Ferrari, *н. дело*, стр. 15. У напомени број 194. Ferrari у том смислу наводи пресуду немачког суда OG Oldenburg, од 24. 4. 1990. године, објављену у *Praxis des Internationalen Privat- und Verfahrensrechts*, 1991, С. 337. који је потврдио да карактеристичну престацију код уговора о продаји представља спорука робе а не плаћање новца. У истом смислу и пресуда Rechtsbank Amsterdam, из октобра 1994. године, објављену у: *Nederland Internationaal Privaatrecht* 195(1995), 195.

36. Чл. 95. Конвенције.

из члана 1(1)(б) као материјалне или као колизионе норме, а своде се на то да једни сматрају да се под правом ових држава подразумевају одредбе Конвенције, док други сматрају да се под тим сматра само њихова унутрашња права, будући да су ставиле резерву.³⁷⁾

И у првом случају је потребно разликовати две ситуације. Прву, када на право државе уговорнице која је ставила резерву упућују правила међународног приватног права државе уговорнице која није ставила резерву и, другу, када правила међународног приватног права суда или арбитраже из државе која је ставила резерву упућују на право државе уговорнице која је, такође, ставила резерву. Само у првој ситуацији ће се под меродавним правом сматрати и Конвенција. Према овом схватању, само држава која је ставила резерву није везана да примењује одредбе члана 1(1)(б) Конвенције, док је суд државе уговорнице која није ставила резерву "везан" и стога мора да примени Конвенцију као међународну конвенцију из члана 1(1)(б).³⁸⁾ У другој ситуацији се под меродавним правом подразумева унутрашње право без Конвенције.

Према другом схватању, ако правила међународног приватног права државе уговорнице упућују на примену права те државе, примениће се одредбе Конвенције. Ако је, пак, та држава ратификовала Конвенцију, али је ставила резерву на примену члана 1(1)(б), онда ће се под њеним правом подразумевати и Конвенција само ако су места пословања и једне и друге уговорне стране у државама уговорницама. Ако су места пословања једне или обе стране у државама неугворницама, неће се применити Конвенција.

Суд или арбитража из државе уговорнице која је ставила резерву ће према правилима свог међународног приватног права применити Конвенцију само у случају када обе стране имају своја места пословања у државама уговорницама које нису ставиле резерву.

Међутим, како наведена решења не "покривају" све случајеве, направљен је врло компликовани табеларни преглед комбинација могућих случајева,³⁹⁾ из кога се могу извући следећа правила.

У случајевима уговора који су закључени између страна која имају места пословања у државама уговорницама без обзира да ли је једна или су обе, или ни једна од њих нису ставиле резерве на примену члана 1(1)(б) и без обзира да ли суди суд у држави уговорници која је ставила, или која није ставила резерву, или суд у трећој држави, као и без обзира да ли њихова правила међународног приватног права упућују на право држава уговорница са или без резерве или право треће државе, примениће се Конвенција. Основ примене Конвенције се налази у чињеници

37. Вид. P. Schlechtriem and I. Schwenzer, *н. дело*, стр. 36-37.

38. Види ауторе које су у овом смислу у напомени 69. наведени у Schlechtriem and Schwenzer, *н. дело*, стр. 36.

39. Вид. P. Winship, *The Scope of Vienna Convention on International Sales Contracts*, у: Galston & Smit (ed.) *International Sales: The United Nations Convention on Contracts for International Sale of Goods*, Matthew Bender, 1984.

да су им места пословања у државама уговорницама па се на такве уговоре директо примењују одредбе члана 1(1)(а) Конвенције. Једини изузетак постоји у комбинацији када правила међународног приватног права суда треће државе упућују на право треће државе (неуговорнице). У овим комбинацијама је по себи јасно да се неће применити Конвенција.

Из комбинација које су покривене у овој првој ситуацији, се може извући закључак да ће стављена резерва бити од значаја само за уговоре закључене између страна из трећих држава са странама чија се места пословања налазе у држави уговорници која је ставила и која није ставила резерву. У овој другој ситуацији, примена Конвенције зависи од тога да ли суди суд у држави уговорници која је ставила, или која није ставила резерву, или суд у трећој држави и да ли њихова правила међународног приватног права упућују на право једне од наведене три групе држава. У свим комбинацијама уговора који могу настати у наведеним ситуацијама ако је као меродавно право одређено право треће државе неуговорнице, Конвенција се неће применити.

Конвенција се неће применити и ако је меродавно право државе уговорнице која је ставила резерву, али је то спорно у варијанти када суд државе уговорнице упућује на право државе уговорнице која је ставила резерву. Практично, у овим случајевима Конвенција ће се сигурно применити ако суд државе уговорнице упутује на право државе уговорнице, а може се применити и када на ово право упуте судови државе која је ставила резерву и треће државе.

Radovan D. Vukadinović, Ph.D.
Professor at the Faculty of Law, Kragujevac
Director of Center for EU Law

GEOGRAPHICAL SCOPE OF APPLICATION OF VIENNA SALLES CONVENTION

Summary

Main goal of the adopting conventions, as a tool for the law unification, is their application on the, as larger as possible, geographical scope, and their application on the most possible unique way. Therefore, in the conventions themselves, area of their application is usually widely defined, and on the same time, unification is achieved with stating of the unique rules for their interpretation and with forming of the special bodies, and work groups, for monitoring of the application of the convention. To that effect UN Convention of the international sale of goods is no exemption, but it has exceptional importance due to theoretical and practical relevance of the issues that has been regulated with this Convention. In this paperwork only one of those issues has been analyzed, the one regarding

geographical scope of the Convention application. Appropriate regulations of the Convention are interpreted in the paperwork, and short brief of the legal theory, court and arbitrage practice experiences has been presented. One may conclude, from the presented material that Convention has defined scope of its application on the way that is widely enough, and that such orientation has been supported in the legal theory and practice. Argument of those statements is the fact that convention has been ratified in more than 70 countries, and that in this very moment Convention presents one of the most successful examples of the international codification and also the solid basics on the path towards creating of the universal international law of sale.

Key words: *Contract on international sale of goods, sale of goods, Vienna sales convention (CISG), application of convention, geographical scope of application, contracting states, general requirement, alternative requirements.*